

לאברהם

ויקראו לפניו אברהם (בראשית מא, מג)
 "זה יוסף שהוא לב בחכמה" (רש"י)

מתודתו ומשנתו של
 שר התורה הגאון הקדוש
 רבי יוסף ענגיל זצ"ל

פרשת אחרי - קדושים תשפ"ה • שנה ה' - גליון רכ"ג • מכון "אוהבי תורה" להוצאת ספרי רבינו זי"ע

תפארת יוסף

פנינים על פרשת השבוע

גילויי הש"ס

ירושלמי מועד כרך ד אות כז

והשרף אתם וכבש בגדי ורחץ
 את פשוו במים (טז, כח).

מהו שיעור שריפת הפרה לטמא בגדים

בעניין שריפת פרים, דהשורף מטמא בגדים, לא נתבאר שיעור כמה ישורף עד שיטמא בגדים.

ולכאורה אפילו משהו. דרך הקטרה דהוא אכילה - אכילת מזבח שמה אכילה (חולין פא) - בעיני כזית (ראה פסחים עט), דשיעור אכילה בכזית (ראה ברכות מט), מה שאין כן שריפת פרים דאינו אכילה, וכמבואר בזבחים (לה). דחישב בשריפת פרים לשרוף למחר לא פיגל, משום דלא חישב לא לאכילת אדם ולא לאכילת מזבח (ראה רש"י שם קד: ד"ה ושוין), דהשריפה אינה אכילה, ואם כן אין טעם להצריך שיעור אכילה, ושיעור אחר לכאורה אין ליתן בדבר.

ועיין ירושלמי יומא (פ"ב ה"א), 'והרים' (לעיל ג, כו), 'אשר תאכל' (שם) - אין אכילה אלא בכזית. ומשמע דלולי קרא 'אשר תאכל', אזי ענין ההרמה מצד עצמה - גם משהו היה חשוב הרמה, ואם כן הוא הדין שורף פרים - דאפילו משהו הוא שורף ומטמא בגדים.

ואולם בירושלמי יומא (פ"ב ה"א), "המהפך בכזית מטמא בגדים", משמע דבעיני כזית, וצריך טעם מה עניין שיעור כזית כאן - כיון דאינו אכילה. ואף דאכילת אש שמה אכילה (ראה זבחים לא), מכל מקום כאן הא לא כתיב 'אכילה' בקרא, רק 'שריפה', ובשריפה אין חילוק בין כזית לפחות מכזית, עיין שם היטב ברש"י זבחים (לה. ד"ה ושוין) דאף דחישב שתאכלהו אש למחר היו פיגול (ראה שם לא), מכל מקום בחישב אשריפת פרים, כיון דמחשב בלשון שריפה, לכן שריפה אינה אכילה. ואם כן הכא נמי, כיון דכתיב שריפה בקרא, מה עניין כזית - דהוא שיעור אכילה, וצריך עיון, ובאתי רק להעיר.

גילויי הש"ס

יומא עד:

איך נדרש 'תענו את נפשותיכם' על אכילה ושתייה

בַּעֲשׂוֹר לַחֲדָשׁ תַּעֲנֶנּוּ אֶת נַפְשׁוֹתֵיכֶם (טז, כט).

עיין תורת כהנים אחרי (פרק ז ברייתא ג), 'תענו את נפשותיכם' - ענינו שהוא בבית נפשותיכם, ואיזו - זו אכילה ושתייה. ועיין שם בפירוש הראב"ד (ד"ה ד"א), ובמסורת התלמוד שם (אות פ) פירוש שהביא בשם רבי יצחק בן מלכי צדק.

ולענ"ד יש לומר הפירוש עוד, ד'תענו את נפשותיכם' היינו ענינו שהוא בדבר הנכנס בנפש, ואיזו - זו אכילה ושתייה. דכזה ממש מצינו גם בסנהדרין (נב), ומא' 'בנפשותם' (במדבר יז, ג) - שנתחייבו שריפה על עיסקי נפשותם, וברש"י: על תנופת אכילה ושתייה הנכנסת בנפשותם. הרי דאכילה ושתייה קרוים 'עיסקי נפש', ומפרשין עליהו משום הכי קרא ד'בנפשותם', ועל כן גם כאן דרשין כן 'תענו את נפשותיכם', שיהיה הענין בדבר שהוא עיסקי הנפש, דהיינו אכילה ושתייה. ולשון 'בבית נפשותיכם' דתורת כהנים, כאילו אמר 'בתוך נפשותיכם', ואיזו - זו אכילה ושתייה הנכנסים תוך הנפש, כן יש לומר.

וכן הא דאמרין ביומא (שם), מאן דאית ליה סעודתא - לא ליכלה אלא ביממא, ומייתי עלה קרא ד'טוב מראה עינים מַהֲלָךְ נפש' (קהלת ו, ט), והיינו גם כן ד'טוב' אכילה עם 'מראה עינים' עמה, 'מהלך נפש' - היינו אכילה לחוד בלי מראה עינים עמה, והיינו אכילה בלילה שאין רואה, וקרינן לאכילה 'מהלך נפש', והוא גם כן בשביל שנכנס תוך הנפש וכנ"ל.

או ענין הדרש, 'טוב מראה עינים' עם 'מהלך נפש', היינו דטוב שיהיה מראה עינים עם האכילה המהלכת בנפש, והיינו דמאן דאית ליה סעודתא ליכלה ביממא.

בית האוצר

מערכת א כלל ריא

באיזה עריות יש חוקות הגויים • איסור נשים המסוללות

**כַּמְעָשָׂה אֶרֶץ מִצְרַיִם אֲשֶׁר יִשְׁבֶּתָם בָּהּ
 לא תַעֲשֶׂה וְגו' וּבַחֲקֻתֵיהֶם לֹא תִלְכוּ (יה, ג).**

אשה ובתה ואשת איש ומשכב זכר - יש בהם חומר על שאר עריות, דמלבד איסור הערוה, יש בהם עוד איסור חקות עכו"ם, עיין ספרא אחרי (פרשה ח ברייתא ח), 'כמעשה ארץ מצרים וגו' לא תעשו', יכול לא יבנו בניינים כו', תלמוד לומר 'ובחקותיהם לא תלכו', לא אמרתי אלא בחוקים החקוקים להם ולאבותיהם כו', ומה היו עושים, האיש נושא לאיש, והאשה לאשה, האיש נושא אשה ובתה, והאשה ניסת לשנים, לכך נאמר 'ובחקותיהם לא תלכו'.

ואולם מפאת 'ובחקותיהם', נראה דרך בנושא לשתיהן הוא דיש לאו זה, מה שאין כן מפאת הערוה, הביאה לבד אסורה, אפילו אינו נושא?

ואולם מאי דמוכח מן התורות כהנים, דגם נשים המסוללות זו בזו יש בו משום חקות עכו"ם, וכדחשיב 'אשה לאשה', קצת צריך עיון מגמרא 'במות (עו), דהוא רק פריצותא בעלמא, ודיברתי מזה במקום אחר, ואין כאן מקומו.

בית האוצר

מערכת א כלל פב

'מצוות חבילות' בשחיטת שני זבחים כאחד • בשחיטת שני ראשי חולין כאחד

כי תִּזְבְּחוּ זֶבֶח שְׁלָמִים לַד' לְרִצְוֹנְכֶם תִּזְבְּחֶהוּ (וי, ח).

עיין חולין (כט), 'תזבחהו' - שלא יהיה אחד שוחט שני זבחים (כאחד, בקדשים). וקשה, דלמה לי קרא, תיפוק ליה דשחיטת קדשים מצוה (ראה הקדמת ב"ג עשה קצא), ואין עושין מצות חבילות חבילות, כי היכי דאין עורפין שתי עגלות כאחת, כמבואר בסוטה (ח), וצריך עיון קצת.

ודע דממה שמבואר בחולין שם דשחיטת שני ראשים כאחד בחולין שרי אפילו לתתלה, יש ללמוד אחד משני דברים, או דיש ראייה מכאן דשחיטת חולין לאו מצוה היא, היא פלוגתא עתיקה **דראשונים ז"ל** (רמב"ם ספר המצות עשה קמו; רמב"ן שם שורש א עמוד מ) וכנודע, ועל כן אין בו

משום 'מצות חבילות' כו'. או דמצוה שאינה חובה מוכרחת - כשחיטה, דאי בעי לא אכיל ולא שחט, ורק כששוחט מרצונו מקיים מצוה, אז לא שייך ביה איסור עשיית מצות חבילות כו'.

ומסברא מיסתבר נמי אופן השני הנ"ל, דכיון דהא דאין עושין מצות חבילות כו' הוא רק משום דמיחזי היות המצוות עליו כמשאוי, כמבואר ברש"י סוטה שם (ד"ה חבילות), על כן מצוה שכל עיקרה אינה חובה, ואי בעי לא עשאה כלל, ליכא חשש היותה משאוי עליו, שאילו היתה עליו משאוי, מי מכריחו לעשותה, והרי בידו שלא לעשותה כלל.

ויש לדחות, דסוף סוף אם רוצה לאכול, וצריך לשתיה בהמות לאכילה, הרי קצונו ומוכרח לשחטן, ושוב מה ששוחט שניהם כאחד מיחזי שפיר היות מצות השחיטה עליו כמשאוי, ודו"ק.

ועיין תוספות סוטה שם (ח. ד"ה אין), דהביאו הך דחולין (כט). 'תזבחהו' כו', עיין שם היטב דמוכח, דקאי בסברא דאין עושין מצות חבילות כו' הוא רק איסור דרבנן - עיין שם בדבריהם (ד"ה והא), ועל כן לא קשיא להו דלמה לי קרא ד'תזבחהו'. מה שאין כן לפי מה שציידו **האחרונים** (ראה קריית ספר הלכות טומאת צרעת פ"א מצוה קעז; שרי קרבן ירושלמי גיטין פ"ט ה"ה ד"ה כמה) היותו איסור דאורייתא, שפיר תיקשי דלמה לי קרא ד'תזבחהו' כו' וכמובן, ובאתי רק להעיר.

מילי דאבות

פנינים על פרקי אבות

לקח טוב

כלל טו

ריבוי הכמות מכריע את האיכות

והכל לפי רוב המעשה (פ"ג מט"ו).

פירש הרמב"ם, דנתינת מאה פעמים צדקה, אף שנותן בכל פעם רק פרוטה אחת, שכרם גדול יותר מאם נותן לעני אחד בפעם אחת מאה פרוטות. ואף על פי שנתנית מאה פרוטות כאחת היא התפעלות גדולה יותר של נדיבות לב, עם כל זה ריבוי ההתפעלות עדיף מגודל ההתפעלות, וכן הוא בכל המצות. וזהו שאמרו והכל לפי 'רוב' המעשה, ולא אמרו לפי 'גודל' המעשה, דמעשים מרובים קלים עדיף ממעשה אחת גדולה, עיין שם היטב. ומבואר דריבוי הכמות מכריע את האיכות.

וזהו דלפי הטעם שנתן הרמב"ם ז"ל שם בפירושו בזה אין ראייה, עיין שם היטב, עם כל זה לסברת הר"ן (יומא ד: מדפי הר"ף ד"ה וגרסינן) - דמוטב לשחוט עבור מסוכן בשבת מלהאכילו נבילה, אף על גב דשחיטה איסור סקילה ונבילה איסור לאו, משום דבאכילות נבילה יעבור על כל כזית וכזית, מה שאין כן השחיטה שהיא רק עבירה אחת, ועל כן ריבוי הכמות דלאוין מכריע את החומר האכילתי דסקילה - הרי אין הכרח לטעמו של הרמב"ם ז"ל, רק יש לפרש המשנה כפירושו ולא מטעמיה, רק מטעמא דהר"ן ז"ל דריבוי הכמות עדיף מגודל האכילת, ועל כן אמרו והכל לפי 'רוב' המעשה ולא אמרו לפי 'גודל' המעשה, וזה פשוט.

ג) המשך לשונו: "ומה שכתב התורת כהנים דהיה דרך העכו"ם הקדמונים לישא איש לאיש, כן הוא גם בחולין (צב:), עיין שם ברש"י (ד"ה שאין), ועיין גיטין (נד: רש"י ו"ה לקלון)".

א) ז"ל: "...פירוש, שהוא נוגע לנפש, אבל עניו אחר כגון רחיצה וסיכה וכיוצא בה - אין בהם כרת, שלא עונש כרת אלא על עניו נפש...".
 ב) ז"ל: "...שביט הנפש הוא תואר על בית הבליעה... שכן הוא

לגירסת הרמב"ם כשדעתו להשיב אין גזל

ועיין עוד בלחם משנה הלכות גניבה (פ"א ה"ב) דכתב, **דהרמב"ם** (שם) לא היה בגירסתו כלל בש"ס בבא מציעא דהך דעל מנת לשלם תשלומי כפל, וגרס רק 'לא תגנוב' (שמות כ, יג) על מנת למיקט לחוד. ואם כן בפשיטות לא קשיא מידי מהך דבבא בתרא, דישי לומר בדדיעה להרויח את חבירו שרי באמת, ואם כן יש ראייה לכאורה לגירסת הרמב"ם מהך דבבא בתרא.

גניבה על מנת להשיב אינה גניבה בבני נח

ועיין עוד בלחם משנה שם (ה"א) דכתב, דנהי דגם גניבה על מנת להשיב אסור (ראה רמב"ם שם ה"ב), מכל מקום הוא רק איסור גרידא, ואינו בלאו כגניבה גמורה, עיין שם. ואם כן לפי זה צריך לומר גם כן, דגניבה בדיעה להשיב אינו בכלל גניבה סתמא, ולא אהדריה קרא לכלל גניבה סתמא, דאם כן היה ראוי שיהיה בלאו כמותו, ואחרי דהוא רק איסור גרידא, אם כן הרי הוציאו הכתוב מכלל גניבה סתמא, רק דאסור קרא גם גניבה זאת באיסור מיהת.

ואם כן כיון דכל התורה לישראל ניתנה כו', אינו נוהג בעכו"ם, כיון דאינו בכלל גניבה וגזל סתמא, ואם כן בפשיטות נמי לא נהיג איסור גזל על מנת להשיב בבני נח. והוא הדין דנראה דלא חשוב רשע דחמס בגונב וגזול על מנת להשיב, כיון דאינו בכלל גניבה סתמא, ואם כן אינו חימוס, רק איסור בפני עצמו שאסרה תורה.

במשיב ומחזיר השדה גופה אין גזל על מנת למיקט

ועיין עוד בשיטת מקובצת בבא מציעא שם (ד"ה על) - הרבא **בקצות החושן** (סימן שמח ס"ק א), דהך דגונב על מנת למיקט, אין הכוונה שגונב בדיעה להחזיר החפץ, דזה מעשים בכל יום שעושים כן, ורק הכוונה בגונב בדיעה לעכב החפץ, ואך דאינו מתכוון בשביל הנאה, רק לצער לחבירו, עיין שם.

ואם כן גם הך דגונב על מנת לשלם כפל, הכוונה נמי בגונב בדיעה לעכב החפץ, רק שרוצה לשלם שויו בכפלים ממה ששוה, אבל על כל פנים הרי גונב חפץ של חבירו. ואם כן גם כן אין קושיא כלל מהך דבבא בתרא - דהשיב השדה והחזיר גופה, דכהאי גוונא אפילו בדיעה למיקט הא לא חשוב גניבה וגזל וכנ"ל.

הבדל בין אם השבח מבחון לשבח מבפנים

ויש עוד חילוק בין הך דבבא בתרא להך דבבא מציעא, אפילו לפי מה שמבינים דהך דבבא מציעא היינו אפילו בדיעה להחזיר גוף החפץ, ולהוסיף לו עוד כפי דמיו שיהיו שם תשלומי כפל - דגם כן אסור, דמכל מקום לא דמי להך דבבא בתרא. כיון דבהך דבבא מציעא אין שם שבח בגוף החפץ הנגנב, והשבח רק מבחוץ - במה שיתן לו גם דמי הכפל, אבל בחפץ הנגנב אין שם שבח כלל, ועל כן שפיר חשוב גניבת גוף החפץ גניבה, כיון דחפץ ההוא הרי הוא גונב, שהרי אין משיב בו דבר. ומה שאין כן בהך דבבא בתרא דהיה השבח בגוף השדה, לכן לא חשיב גזילת שדה כלל, רק שהשיב השדה ואין כאן גזל כלל, ודויק היטב.

לא תגנובו (יט, יא).

על מנת לשלם תשלומי כפל (בבא מציעא ס"ד).

גזילה על מנת להשיב

במשנת רבינו הגה"ק רבי יוסף ענגיל זי"ע

מתוך: שו"ת בן פורת ח"ב סימן ג ~

ומשביחה (ראה בבא מציעא קא.), ואין זה גזל כלל, רק זכוי לחבירו שלא בפניו (ראה שו"ת ריב"ש סימן תקטו ד"ה תשובה).²

ומה שאין כן בגזול ממש, אף דהמחשבה לריח וללהנות חבירו, מכל מקום יש לומר דאין המחשבה מסלקת המעשה מתורת גזל. ואולם כל זה רק בגזול ממש, היינו בחוטף חפץ מחבירו על כרחו, ומה שאין כן בהך דאיוב, אי היו יתומים קטנים שלא ידעו כלל, והוא ירד לשדה שלהם להשביחה, וודאי דלא שייך למיקרייה להא 'גזל' כלל, ובאתי רק להעיר.

תלוי אם אזלינן בתר מחשבתו או בתר מעשיו

ויש לדון עוד, דמעשה גזל וגניבה במחשבה לטובה כנ"ל - אי חשיב גזל וגניבה, ראוי שיהיה תלוי בפלוגתא דרבה ורבא מנחות (סד.), אי בתר מחשבתו אזלינן או בתר מעשיו. עיין שם דסבירא ליה לרבא דבתר מחשבתו אזלינן, ועל כן רבא לטעמיה, מה שאסרה תורה גניבה על מנת לשלם כפל - הוא עבירה בעלמא, וגזירת הכתוב הוא, ואינו מפאת גניבה כלל, כיון דהמחשבה לטובה, ולכן שפיר אינו נוהג בבני נח, דכל התורה לישראל נאמרה ולא לעכו"ם (סנהדרין נט.). והם הוזהרו רק על הגזל (שם נז.). ועל כן הך דבבא בתרא (טו.) דאמר, דרש רבא, מאי דכתיב (איוב כט, יג) 'ברכת אובד עלי תבוא' וגו', מלמד שהיה גזול שדה מיתומים ומשביחה להן, על כן רבא לטעמיה שפיר דרש כן, שהיה גזול שדה מיתומים ומשביחה כו', דרבא לטעמיה שפיר שרי זה בבני נח.

ומה שאין כן לדידן דקיימא לן כרבה במנחות שם - דבתר מעשיו אזלינן, עיין **רמב"ם** הלכות שבת (פ"ב ה"טז), על כן שפיר יש לומר דמאי דאסרה תורה גניבה על מנת לשלם כפל, היינו משום דלא משגחין על המחשבה, ודנין רק על גוף המעשה, וכל שהיא מעשה גניבה הוי ליה גניבה, ואם כן לענין חימוס גם כן להלכה ראוי לו להחשב חימוס, כיון שמעשה מעשה חימוס וכנ"ל, ובאתי רק להעיר.

בגזול שדה ומשביחה אין חשש שלא ישלם

ועיין עוד בסמ"ע חושן משפט (סימן שנט ס"ק ו), דהטעם בהא דאסור לגזול על מנת לשלם דבר יפה ממנו, הוא מפאת שמא לא יהיה לו לשלם אחר כך, ואם כן יש לומר גם כן דהך דבבא מציעא (סא:) דאסור לגונב על מנת לשלם כפל, הכוונה אגונב ממון ומוציאו, או גונב חפץ ואוכלהו, ואך דדעתו לשלם כפל, ובכהאי גוונא הוא דאסור מפאת שמא לא יהיה לו לשלם. ומה שאין כן בהך דבבא בתרא שהיה גזול שדה ומשביחה, דליכא חשש הנ"ל שפיר שרי.

הנה בדבר הקושיא (ראה שם אות ג ד"ה והנה) מהך דבבא בתרא (טז.), דאיוב גזל שדה מיתומים ומשביחה ומחזירה להן, וחשבה עוד לצדקה ולזכות לעצמו, ואילו גניבה על מנת לשלם כפל אסורה (ראה בבא מציעא סא:).

קרקע מותר לגזול על מנת להשיב

יש לומר, דהך דבבא בתרא דהיא גזילת קרקע - שאני, דכיון דקרקע אינה נגזלת (סוכה ל:), ולא גזל לא גוף ענין הבעלים ולא את הרשות, דקרקע ברשות בעליה עומדת, ועל כן כיון שגם מחשבתו היתה לטובה - להשיב, שרי שפיר. ומה שאין כן גניבת מטלטלין, דאפילו מתכוון לטובה, מכל מקום בנתיים הרי גונב על כל פנים את הרשות, שמוציא הדבר מרשות בעליו, והמעשה בעצמותה מעשה גניבה, במה שגונב את הרשות, לכן שפיר לא מהני המחשבה לטובה להכשיר המעשה.

בעכו"ם אזלינן בתר מחשבה וכשהיא לטובה אין איסור

ויש לומר עוד ביישוב הקושיא מהך דבבא בתרא, דבאמת בגזול וגונב בדיעה להשיב ולשלם כפל, הנה המעשה מעשה גזל, רק דהמחשבה לטובה, ועל כן בישראל דמחשבה רעה אין הקדוש ברוך הוא מצרפה למעשה (ראה קידושין מ.), על כן כל עיקר הגזל שאסרה תורה, על כרחך הכוונה רק מפאת המעשה, ועל כן כיון שגם מעשה זאת מעשה גזל, גם מעשה זאת אסורה. ומה שאין כן בעובדי כוכבים דמחשבה רעה מצטרפת למעשה, ובמחשבת חמס גופיה הוא דמבואר זה - בקרא ד'מחמס אחיך יעקב תכסך בושה' (עובדיה א, י), דמחשבת חימוס נחשב אצלם חימוס - עיין תוספות קידושין (לט: ד"ה מחשבה). ועל כן יש לומר, דענין הגזל שאסרה תורה אצלם הוא רק מפאת המחשבה, ועל כן להיפוך כל שהמחשבה לטובה - אין שם בו איסור לדידהו³, ודויק.

בגזול מיתומים קטנים אין צער וגזל

עוד יש לומר, דגם גונב על מנת לשלם כפל האיסור רק משום צער, דהבעלים מצטרעים בנתיים מפאת חסרון החפץ הנגנב שהוא חסר להם, וכבר הבאתי (שו"ת בן פורת שם) גמרא עבודה זרה (עא:) וסנהדרין (נז.) דגם מפאת הצער לבד מיקריא גזל. ועל כן הך דבבא בתרא יש לומר, שהיה גזול מיתומים קטנים ביותר, שלא היו עדיין בני דיעה כלל, ולא היה שם גם צערא דידהו, ושפיר שרי.

ואולם לשון הגמרא שם 'שהיה גזול שדה מיתומים' אין מתיישב לפי זה, דאם לא ידעו היתומים הנגזלים כלל, הוי ליה רק יורד לתוך שדה חבירו שלא מדעתו.

(א) ובבבא בתרא טו: איתא, דאיוב היה חסיד באומות העולם.

(ב) **המשך לשונו**: "ועיין מחנה אפרים הלכות גזילה (סימן טו), דבנתיב לאגרא במידי דקיימא לאגרא, אף שלא מדעת בעלים לא מוחשיב גזל, דמסתמא ניחא להו לבעלים בכך, יענין שם היטב. ועיין **שולחן**

בבא קמא (קב: ד"ה אבל לסחורה), עיין שם היטב.

(ג) ובהמשך דבריו הביא רבינו מדברי **אשל אברהם** לרבי אברהם ברויאר בבא מציעא שם אות ו, עוד כמה חילוקים בין הגמרא בבא בתרא לבבא מציעא, והאריך בדבריו, וקצרה היריעה.

כיסוי הדם - ענין קבורה

חידושו של האור החיים הקדוש שכיסוי הדם הוא מטעם קבורה ♦ הוכחת רבינו ממדרש איכה ♦ הוכחה מדברי האוה"ח שמצות הכיסוי היא משום איכות הדם ♦ הדם בטל אל הקרקע כמו שמת בטל אל הקרקע ♦ עבד טעון קבורה קל וחומר מבעלי חיים

לחייב כרת על דם כיסוי שנתגלה, שהוא משום דסלקא דעתך אמינא שהדם "בטלה אגב ארעא", ואם חוזר ואוכלה הרי זה כאוכל עפר בעלמא ולא יתחייב, קא משמע לן¹.

ולכאורה דברי רש"י שהדם בטל אגב הקרקע אין להם הבנה, מדוע הדם מתבטל בקרקע. ואף שלשון "בטל אגב ארעא" מצאנו בבבא מציעא (נו:), ובמנחות (טו:), אין לזה ענין לכאן, ששם מדובר על זריעה, ובזריעה בוודאי שייך לומר שהדבר הנזרע מתבטל אל הקרקע, אבל כאן מדובר בכיסוי לבד, ומדוע יתבטל הדם אל העפר. וכן תמה גם **בבית האוצר** (מערכת א כלל כב אות כה ד"ה וע"ע)².

אך לפי דברי האור החיים שכיסוי הדם הוא ענין קבורה, כתב רבינו שייש להבין קצת דברי רש"י, היות ומצאנו דוגמא לדבר שעל ידי קבורה נחשב הדבר הנקבר בטל אל הקרקע. שהנה בבקשת יעקב אבינו אל יוסף יאל נא תקברני במצרים (בראשית מז, כט), הביא רש"י שלשה טעמים: "סופה להיות עפרה כנים, ושאיין מתי חוצה לארץ חיים אלא בצער גלגול מחילות, ושלא יעשנו מצרים עבודה זרה". והאריך שם המהר"ל **בגור אריה** (אות ל) לבאר מדוע הוצרך יעקב אבינו לשלושת הטעמים, ובין הדברים כתב: "ובטעמא דיעשוני עבודה זרה לא סגי... דלא שייך עבודה זרה אם נקבר בקרקע עולם, שקרקע עולם אינה נאסרת (סנהדרין מז), ולא נעשה המת עבודה זרה כיון שאינו נאסר, וכשנקבר בקרקע עולם שב להיות המת כקרקע עולם, ואין עליו שם עבודה זרה כו".

הרי מבואר מדבריו, שהמת הנקבר בטל אל הקרקע והופך להיות כקרקע עולם עצמה, עד שאין יכול לחול עליו שם עבודה זרה, ואינו נאסר אף אם יעבדוהו. והוא הדין יש לומר בכיסוי, שמאחר וענינו כקבורה, הרי הדם בטל אל הקרקע, ומובנים איפוא דברי רש"י.

עבד טעון קבורה קל וחומר מבעלי חיים

בספר בית האוצר (מערכת א כלל ח אות ב) נסתפק רבינו האם עבד ושפחה טעונים קבורה³. ואחת מההוכחות שהביא לומר שעבד טעון קבורה, הוא מדברי האור החיים הנ"ל שענין כיסוי דם חיה ועוף הוא משום קבורה, ואם כן הלא הדברים קל וחומר, אם מצינו ענין קבורה אצל בעלי חיים, כל שכן שיהא עבד טעון קבורה, שהלא בוודאי עבד הוא "סוג נעלה" מבעלי חיים - אף אם נאמר שעבד אינו קרוי 'אדם', "דהוא סוג בפני עצמו הפחות מסוג אדם ונעלה מסוג בעלי חיים".

שנבלע כעפר אין בטל מתורת דם - לענין דגם אחר שנתגלה לא יתחייב עליו משום דם. ואין ראיה משום אומן שהוא בלוע, דכל זמן שהוא בלוע יש לומר דבטל באמת.

(ח) ברם יש להעיר, כי **בגליוני הש"ס** שבת פא. ד"ה שכל, על דברי הגמרא 'שכל המחומר לקרקע הרי הוא כקרקע', אחר שהביא ציונים ודוגמאות רבות לדברי הגמרא, כתב: "ומזה נקח טעם להך דכריתות (ד:): דדם כיסוי הוה אמינא דבטלה אגב ארעא ונחשב עפר, ועיין בבא מציעא (נו:), או דילמא בטלינהו אגב ארעא, ודיברתי כבר מזה באתון דאורייתא". וקצת צריך עיון שלא העיר מזה כלום כאן בשו"ת בן פורת. (ומה שכתב "דיברתי כבר מזה באתון דאורייתא", לא ציין מקומו איה, ולא מצאנוהו שם. וכבר העיר בזה ביסוף אומץ על אתון דאורייתא כלל ד אות ה עמוד צח בהערה).

(ט) שורש הספק, לפי מה שאמר בסנהדרין מז: לפי צד אחד שטעם הקבורה היא משום בזיון - ראה לעיל הערה א, אם כן יש להסתפק האם יש איסור בבזיון עבד, ראה בדברי רבינו שם מה שהאריך בזה.

(י) וכדברי ספר **המנהיג** הלכות סעודה סימן א - הובא **בבית יוסף** או"ח סימן קנט סעיף יא-יג ד"ה והמנהיג - אשר העתיקו רבינו שם, שאין נוטלין לידים מעכ"ם ועבד, דבעינן כח גברא, ועכ"ם ועבד אינם קרויים 'אדם'.

משום שקבורהו להבלי, וכן לפי המבואר בשו"ת **הרמ"ע מפאנו** (סימן לו ד"ה ובטעמי) בשם **הקנה** (עמוד לב, קראקא תרנ"ד) בטעם מצות כיסוי, שהוא מפני שרוחות קדושות נושבות בעוף הטהור, ולכן דמו טעון כיסוי. מכל מקום אף שהכיסוי טעם יש בו ואינו גזירת הכתוב, עדיין לא מצאנו שזה משום מעלת הדם, רק משום מעלת העוף. ושוב הביא רבינו דברי האור החיים הנ"ל, וכתב שלכאורה מוכח מדבריו שעצם הדם מחייב הכיסוי. אך סיים דבריו ד"ש לדחות.

הדם בטל אל הקרקע כמו שמת בטל אל הקרקע

עוד כתב רבינו שם, שלפי דברי האור החיים הקדוש יש לבאר דברי רש"י בכריתות (ד: ד"ה אלא לעולם), שביאר הטעם שהוצרכו בגמרא שם לפסוק נוסף

לשחיטה ואחת לכיסוי הדם; תנחומא פרשת ראשית סימן י: "בשעה שהרג קין את הבל, היה מושלך ולא היה יודע קין מה לעשות, זימן לו הקדוש ברוך הוא שני עופות טהורים, והרג אחד מהן את חבריו, וחפר בידו וקברו, וממנו למד קין וחפר וקבר את הבל, לפיכך זכו העופות לכסות את דמן".

וראה עוד ענין מופלא **בהדר זקנים** פרשת חיי שרה כד, סג: "ורבקה נשאה עיניה למרומם וראתה שעתיד עשו לצאת ממנה, ונודעוזה ונפלה לארץ, כדכתיב (שם שם סד) 'ותפול מעל הגמל', ונעשית מוכת עץ, ונשרו בתוליה לארץ, ובאו העופות וכיסו דמה... ולכן זכו העופות לכיסוי הדם".

(ו) הנה לפי זה משמע לכאורה כדברי האור החיים הקדוש, שמצות כיסוי הדם היא מענין קבורה, אך לא מדבריו רבינו **בגליוני הש"ס** שבת קמד: ד"ה אלמא, שאין הכוונה שהדם שנטל אגב ארעא מכל מקום גזרה תורה לחייב עליו, רק עיקר החידוש של הפסוק שאין זה נחשב שבטל אגב ארעא. וז"ל שם: "עיין עוד רש"י כריתות (ד: ד"ה אלא), דדם

חידושו של האור החיים הקדוש שכיסוי הדם הוא מטעם קבורה

בין הטעמים הרבים שכתבו הראשונים והאחרונים למצות כיסוי הדם⁴, בולט חידושו של **האור החיים** הקדוש (ויקרא יז, יד ד"ה דמו), שכתב לבאר לשון התורה הקדושה - אחר שציוותה לכסות דם חיה ועוף - 'כי נפש כל בשר דמו בנפשו הוא' (שם), שהוא טעם ונימוק למצוה, וז"ל: "דמו בנפשו, פירוש, במקום נפשו. ובזה נתן טעם למה צריך לכסות דמו, כי לצד שדמו היא נפשו, מהמוסר לנהוג בו כבוד זה, כדרך שצוה ה' לקבור אדם מת משום כבודו⁵. ומבואר מדבריו טעם מחודש במצות כיסוי הדם, שענין קבורה היא, ומנהג כבוד הוא בדם שהוא הנפש⁶.

הוכחת רבינו ממדרש איכה

רבינו הגה"ק רבי **יוסף ענגיל זצ"ל** בשו"ת **בן פורת** (ח"א סימן ב אות א ד"ה ומ"ש ה', בתשובות אל הגאון בעל 'כלי חמדה' זצ"ל) הביא ראיה נפלאה לדברי האור החיים הקדוש ממדרש איכה רבתי (א, ט). המדרש שם מביא את הפסוק (תהלים קיט, פה) 'כרו לי ודים שיחות אשר לא כתורתך', ומונה והולך רעות שעשו האויבים לישראל אשר אינם כפי התורה, ומכללם מה שלא נהגו בישראל כפי הראוי לנהוג בכיסוי הדם, וז"ל המדרש: "כתיב (ויקרא יז, יג) 'אשר יצוד ציד חיה או עוף וגו'', וכאן 'שפכו דמם סביבות ירושלים ואין קובר' (תהלים עט, ג), הרי 'אשר לא כתורתך'. ומכך שהמנעותם מקבורת ישראל היתה שלא כתורה במצות כיסוי הדם, משמע שסוד מצות הכיסוי הוא מטעם קבורה.

הוכחה מדברי האוה"ח שמצות הכיסוי היא משום איכות הדם

בגוף מצות כיסוי הדם, חקר רבינו שם, האם מצות הכיסוי היא מצד איכות ומעלת הדם המחייב כיסוי, או שמא אין בגוף הדם שום איכות ומעלה, ורק "גזירת הכתוב בעלמא אקרקפתא דגברא".

ובתחילה רצה לומר שאינו משום מעלת הדם⁷, ואף לפי המבואר במדרשים⁸ שזכו העופות לכיסוי

(א) עיין **ראב"ע** פרשת אחרי יז, יג: **רמב"ן** שם: **רבי יוסף בכור שור** שם: **בעל הטורים** שם: ספר **החינוך** מצוה קפז: **מצודת דוד** לרדב"ז מצוה רד: **גבעת שאול** פרשת וישב דף מד: **ספר חסידים** סימן שעב. אך עיין **תוספות יטנים** יומא סח: ד"ה איכילת, שמנה מצות כיסוי הדם מכלל המצוות שהם 'חק' ואמרו עליהם שם סז: אני חקקתי ואין לך רשות להרהר, עיין שם.

(ב) מה שנקט האור החיים בפשיטות שקבורת אדם היא משום כבוד, בעיא דלא איפשטא היא בסנהדרין מז: שנסתפקו שם אם קבורה היא משום בזיון - והיינו שלא יתבזה לעין כל כשיראנהו מת ונרקב ומתבקע, כדברי רש"י שם ד"ה משום, או שמא טעם הקבורה היא משום כפירה.

(ג) וכן כתב הרדב"ז בספרו **מצודת דוד** שם: "כי הדם היא הנפש, ומצוה לקבורו ולהסתירה, כמו שהנפש נסתרת בגוף. ולכן צריך עפר מלמטה ומלמעלה (וחילי פג) - כעין קבורה".

(ד) ראה שם שרצה ליישב בזה קושיית הכלי חמדה, על דברי התוספות כריתות ד. ד"ה לדם, ואכמ"ל.

(ה) ראה בר"ר כב, ח: "עופות השמים וחיות טהורות קבורהו, ונתן להן הקדוש ברוך הוא שכון - שתי ברכות שמברכים עליהם, אחת

מדי שנה בל"ג בעומר, ציינו בעיר קראקא את יומא דהילולא קדישא של הרמ"א ז"ע. אלפים היו עולים על קברו, רבים מהם באו מחוץ לעיר ואף ממדינות הסמוכות. נכד רבינו מספר בזכרונותיו, שבשנים בהם שימש רבינו ז"ע כראב"ד העיר קראקא היה דורש בבית הכנסת הרמ"א בעיצומו של יום ל"ג בעומר בענינו של יום.

נשארה לנו לפליטה דרשה אחת שדרש רבינו בשבת שלפני ל"ג בעומר, והיא לו נדפסה בספר 'אוצרות יוסף' דרשות - דרוש ח, ובראשו רשם רבינו: **"רשימת הרעיונות לדרשת שבת שלפני ל"ג בעומר בבית הכנסת הרמ"א ז"ל"**. בדרשה זו מאריך רבינו בעניני ל"ג בעומר ובמהות ימי הספירה, כאשר בתוך דבריו שזר רבות ממשנתו של בעל ההילולא **הרמ"א** ז"ע בספרו 'תורת העולה' (ראה שם פסקא נו; עה; קי; קמא; קמב; קמח; קנד).

כפרה שייך שפיר גם במת על ידי חי, וכמבואר בקידושין (לא): דתוך י"ב חודש לאחר פטירת אביו אומר 'הריני כפרת משכביו'. ועיין עוד סוכה (כ), אמר ריש לקיש, הריני כפרת רבי חייא ובניו, עיין שם ברש"י (ד"ה הריני) דפירש, דלאחר פטירתם אמר כן.

ועיין תנחומא האזינו (סימן א) אקרא ד'כפר לעמך ישראל אשר פדית ד' (דברים כא, ח), מכאן שהחיים פודין את המתים בצדקה, עיין שם בארוכה. ובספרי שופטים (פסקא יז) על הכתוב הנ"ל, 'כפר לעמך ישראל' - אלו החיים, 'אשר פדית' - אלו המתים, מלמד שהמתים צריכים כפרה כו', ועיין הוריות (ו), 'כפר לעמך ישראל אשר פדית ד', ראוייה כפרה זו שתכפר על יוצאי מצרים. ועיין שם דאמר, דהוא מטעם מגו דמכפרה (עגלה ערופה) אחיים - מכפרה נמי אמתיים עד יוצאי מצרים, עיין שם.

ועל כל פנים מבואר בכל זה, דשייך כפרה למת על ידי חי. וצריך לומר, דמשונים ענייני כפרה הנ"ל מכפרת קרבן - דאמרין בה דאין כפרה למתים וכנ"ל.

והנה יש לומר טעם דאין כפרה למתים, דהוא משום דהמיתה מכפרת כפרת הקרבן, ואין צריך כפרת הקרבן עוד, וכמוכח בכריתות (כז), השתא דאמרת כי מתיידע ליה מייתי חטאת, אשם תלוי למה בא. אמר רבי זירא, שאם מת - מת בלא עון. מתקיף לה רבא, מת - מיתה ממרקת כו'.

וכזה עוד בסוגיין (ח) לענין שיער הנעשה בפנים, דתולה על שיש בה ידיעה בתחילה ואין בה ידיעה בסוף, עד שיתוודע לו ויביא חטאת. עיין שם דפריך, וכי מאחר שאינו מכפר, למה תולה. אמר רבי זירא, לומר שאם מת - מת בלא עון. אמר ליה רבא, אם מת - מיתה ממרקת כו'.

וצריך לומר לפי זה, דמיתה מכפרת רק כפרת קרבן, אבל אין בה כח שאר כפרות דמייתנא. דאם לא כן, תיקשי מכל הנך דוכתי דמייתנא דשייך כפרה למת על ידי חי בצדקה וכדומה, ואמאי, הרי כבר כיפרה המיתה, וכמובן.

כתיב בישעיה (כז, ה) 'ובתי הנפש והלחשים, ופירש רש"י שם: בתי הנפש - נושקא, שהיא כנגד שהנפש נתון שם. וכתוב נמי (שם שם, כג) 'והרדידים', ומתרגמין 'כבינת'. ועוד תנן במסכת כלים (פכ"ט מ"א), והסוגס והרדידי כו', ופירש בערוך דהיינו 'רדידים', וקרוי בלשון 'ישמעאל ריד"א', והוא צעף דק שהאשה מתכסה בה ראשה, 'ותכס בצעיף ותתעלף' (בראשית לח, יד) - מתרגם בתרגום ירושלמי 'רדידיא'.

את עצמם. וכגון מנחת כהנים - דכולה כליל (ראה ויקרא ו, טו), ואין בה חלק מתוך וחלק נותר, אם כן על כרחך דכולה מתיר, היינו דכולה מתרת את עצמה למזבח. וכן קומץ הוא מתיר, שמתיר את עצמו ואת המנחה.

ועל כן גם האימורים שהם מתירים את הבשר, דמו לדברים שאין להם מתירים, וילפינן מינייהו שפיר דברים שאין להם מתירים. ואף על גב דיש לאימורים מתירים, דהדם הוא המתיר את האימורים למזבח (ובחים מג), עם כל זה מעלת דברים שאין להם מתירים אינו מפאת דאינם ניתנים מאחר, רק מפאת דהם מתיר במה שמתירים את עצמם וכנ"ל, ומתיר - הא הוה גם אימורים, שהרי מתירים את הבשר, ודו"ק היטב.

ואיך שיהיה, הנה על כל פנים מפורש יוצא מדברי הריטב"א, דאימורים הם מתירים את הבשר בעצם, כקומץ המתיר את המנחה, ומנחת נסכים ומנחת כהנים דמתירין את עצמם בעצם. דאילו היו האימורים רק מעכבים - לא מתירים, וודאי אי אפשר ללמוד מינייהו קומץ ומנחת כהנים כו' - דהם מתירים ממש, וכמובן.

ולשון הריטב"א הכי דייק להדיא, דכתב דכיון דדרשינן לרבות אימורין שהם עצמן מתירין, והוא הדין כל דבר שאין לו מתירין (דמעלתו גם כן במה שהוא עצמו מתיר את עצמו וכנ"ל), ומבואר להדיא דאימורין הם מתיר בעצם - לא רק מעכבים, וכמובן.

גדר טומאת נבלת עוף טהור

יש להסתפק בגוף טומאת נבילת עוף טהור - דמטמא בבית הבליעה (ראה טהרות פ"א מ"א), אם ענין הטומאה הוא בתורת אכילה, שגזירת הכתוב היא שאכילת נבילת עוף טהור מטמא, או דילמא גם היא טומאת מגע היא, אלא דשאר המטמאים במגע - מטמא בכל מקום שיגע מן הגוף (ראה רמב"ם הלכות טומאת מת פ"א ה"ג), ונבילת עוף טהור, גילתה תורה דאינה מטמאה במגע רק במקום מיוחד - בבית הבליעה, וגזירת הכתוב הוא שטמאה על ידי מגע בית הסתרים (ראה רש"י חולין לד. ד"ה דחידוש), ועל כל פנים רק מטעם מגע היא - לא מטעם אכילה, ודו"ק.

ונראה לענ"ד מוכח דהיא רק מטעם אכילה מסוגיין (י): דאמר, דהוה אמינא למעט טומאת נבלת עוף טהור מכת דביאת מקדש, משום דביאת מקדש כתיב (ויקרא ה, א) 'כי יגע', ועל כן הוה אמינא דבר נגיעה אין, דלאו בר נגיעה לא. וברש"י: דלאו בר נגיעה - שאינו מטמא בנגיעה אלא בבית הבליעה על ידי אכילה כו', עכ"ל. ומוכח דאין הטומאה מטעם מגע, דאם לא כן, איך אתמטע מ'א כי יגע', הא שפיר בר נגיעה היא, אלא שיש לנגיעה מקום מיוחד - שצריך שתהיה הנגיעה בבית הבליעה, ודו"ק.

בטעם שאין כפרה למתים

אין כפרה למתים - לשון הגמרא ובחים (ט): לענין שאין מת מתכפר על ידי קרבן שמביא עליו אדם חי.

וצריך לומר, דזהו רק בכפרת קרבן, אבל עצם ענין

ועוד אמרינן ביומא פרק אמר להם הממונה (כח) גבי כהנים, תנא היו עומדים בכוליאר, פירוש, עומדין בעיגול. על כן נראה לר"י כפירוש הערוך (ערך 'כוליאר'), שפירש בכוליאר הוא כעין עטרה, ומכל מקום יש בה שום דבר חד, כדאמרינן בשילהי דשבת (קנז) דשקלא למכבא ויהא בעיני דחיותי, ו'כבינת' דהכא אין לפרש נושקא - אפילו תחלק בין מכבנתא דשבת לכבינת' דהכא, דהא

מהו 'מכבנין'
בגמרא (י): מאי צמר לבן, אמר רב ביבי אמר רב אסי, צמר נקי בן יומו שמכבנין בו למילת.

גירסת השאלות פרשת מצורע (שאלתא פח), 'שמלכנין אותו למילת'.

ועיין רש"י (ד"ה מכבנין), וז"ל: לשון 'הרחלים יוצאות כבונות' (שבת נב), וכמו 'תנתן כבנתי לבתי' (גיטין יד: כו'), והוא בית נפש שקורין 'נושקא', שמחברין בה פתיחות פי החלוק, כך כשנולד הכבש והאם לוחכתו, אין צמר נקי באותו יום, והרצוה להצניעו למילת עושה לכבש מעטה עור ומכבנו עליו שלא יתפרד, ונמצא הצמר מכוסה כל הימים.

ומה שהביא מהך דתניתן כבנתי לבתי דגיטין (יד:), חידוש שלא הביא גם כן משבת (סב), מאי כוליא - מכבנתא, דפירש שם רש"י (ד"ה מכבנתא) גם כן 'נושקא'ה', עיין שם.

ועיין תוספות בבא בתרא (קנו: ד"ה כבינת'), ומה שהביאו שם בשם **הערוך** (ערך 'כוליא'), כן הוא גם כן **ברייף** שבת שם (כח: מדפי הרי"ף), עיין שם דפירש מכבנתא - מידי דמקיף לרישא, והביא שם גם כן הך דיומא (כה), והכהנים מוקפין ועומדין כמין כוליא. ועיין שם בתוספות דהביאו הך דיומא בשינוי נוסחא מן הרי"ף.

ביאור הדמיון בין דברים שאין להם מתירין לאימורים - אימורים הם מתיר בעצם לבשר

הנה מצאתי ראיתי **בריטב"א** כאן (ז. ד"ה לאתויי), דאמא דאמר, שלש כריתות בשלמים למה, אחת לכלל, ואחת לפרט, ואחת לדברים שאין נאכלין (כגון לבונה וקטורה, דמתחייב אם אכלו בטומאת הגוף). ולרבי שמעון דאמר דברים שאין נאכלין אין חייבין עליהן משום טומאה, לאתויי חטאות הפנימיות, סלקא דעתך אמינא, הואיל ואמר רבי שמעון, כל שאינו על מזבח החיצון כשלמים אין חייבין עליו משום פיגול - משום טומאה נמי לא (לחתייב), קא משמע לן.

ובריטב"א וז"ל: לאתויי חטאות הפנימיות כו' - ואם תאמר, ונימא לאתויי קדשי מזבח חיצון - ואפילו אותם שאין להם מתירים, כקומץ ומנחת נסכים ומנחת כהנים, דמעטינן להו לענין פיגול במסכת ובחים (מד: כו'), ויש לומר, דהנהו לא צריכי קרא שלישי, דמגופיה דקרא נפקא, דכתיב ביה (ויקרא ז, כ) 'מזבח השלמים אשר לד' ובפרק שלישי דבחים (זח: דרשינן 'אשר לד' - לרבות את האימורין שהם עצמם מתירין, וה' דכל (צריך לומר, והוא הדין כל) דבר שאין לו מתירין. אבל דברים שאין נאכלין כגון עצים ולבונה, לא אתו מהתם, אף על גב דהו' לד', משום דבהאי קרא 'אכילה' כתיב ביה, ומשמע שלא חייב כרת אלא במידי דבר אכילה כו', עכ"ל.

ונראה כוונתו, דהחלוק שבין דברים שיש להן מתירין לאין להן מתירין, הוא רק במה שזה נותר וזה מתיר, דדברים שיש להם מתירים הרי הם חלק 'ניתר', שהם ניתנים ממיתרים אשר להם, ודברים שאין להם מתירים הרי הם 'מתיר', דכיון שאין להם מתירים, הרי הם מתירים

(א) שכתבו: "כבינתי לבתי" - פירש רבינו שמואל, נושק"א בלע"ז, שחוגרת בה צווארה, ואין נראה לר"י, מדאמר בשבת פרק במה אשה יוצאה (סב), ולא תצא בכוליאר, וקאמרינן בגמרא (שם), מאי בכוליאר, אמר רב, מכבנתא. היינו 'כבינתי' דהכא, ופירש רש"י התם 'נושקא'. ולמה אסור לצאת בו בשבת, והלא אינו עשוי אלא דרך מלבוש, ושלפא ומחוי נמי לא שייך ביה, כיון שתגלה בשרה.

ההבטחה האחרונה שמחוללת פלאים:

"כל מי שיסייע בהדפסת החיבורים שלי, אהיה לו למליץ יושד בעולם העליון"
(הבטחתו של רבינו ז"ע סמוך להסתלקותו, באוני חתנו הגד"צ רבי יצחק מענדל מארגנשטערן זצ"ל - מייסד וראש חברת 'אוהבי תורה' להוצאת ספרי רבינו)

לרכישת הספרים (במשלוח עד הבית), לקבלת הגליון ולהתרומות:
טל: 1800-200-855 | דוא"ל: ot035104720@gmail.com